

merült ellentétek megoldása „békés megegyezés alapján“; 3. politikai téren pedig a „nemzeti élet politikai kiegészítése“, hogy az egy „magasabb nemzeti egységben“ oldódjon fel.

Mihail Manoilescu az amerikai neokorporativizmus című tanulmányában (Lumea Noua, 1933. aug.) Roosevelttel kísérletet „mérhetetlenül közel“ állónak nevezi a maga elképzeléseihez. „Az ipari kódexek maximális munkaidőt és minimális bért, valamint egy a termelést ellenőrző rendszert írnak elő...“ Hogy ezeknek a meggondolásoknak mennyi az illúzió tartalma s hogy ez az illúziókeltés elsősorban kikért történik azt már — elméleti vonatkozásban — számos alkalommal kifejtette a Korunk. (F. I.)

A TUDÁS ÉS A HALADÁS TELJESÍTMÉNYEI. 1934. Minden oldalról arról panaszkodnak, hogy a tudás és a haladás munkája évek óta szünetel. A lapokban megszűntek a nemrég még oly divatos rovatok, amelyek új fölfedezések és új találmányok híret szórták szét a világba. A kutatás és a tudomány munkája megállt. A barbarizmus napjai jöttek. A napoknak nincs tudományos eseménye. Nincsenek nagy könyvek, nagy kulturális vívmányok. Az események ma: hogy az egykori nagy könyveket elégetik, s hogy mindenütt a kulturális események visszánya, a torz és hamis elméletek mindenkor fegyverekre támaszkodó lármája dúl. Teljesítmény és eredmény ma csak egy téren állapítható meg. Ezen a téren azután napról-napra. Ez a tér a háborús találmányok, hadieszközök tere. Angliában pár héttel ez előtt könyv jelent meg, mely a jövő háború lényegével és technikai lehetőségeivel foglalkozik. (What would be the character of a new war?) A könyvet Európa, Amerika és Japán legjelentősebb katonai szakértői írták. A könyv nem szépít és nem hallgat el semmit. Fuller angol tábornok, az angol nagyvezérkar tagja, a tank jelentőségét emeli ki. A tank a jövő háborújának döntő fegyvere. Minden további gyalogságra vonatkozó költségkiadást haszontalan pénzkidobásnak minősít. A hadseregek, felfogása szerint, teljesen géperejű seregekké válnak. Bratt angol őrnagy a vasutaktól független mozgású hadsereg mellett dönt. A régi háborúról az ugyancsak angol Groves tábornok számol be. Nagyon érdekesen írja le a legutolsó London felletti éjjeli repülő hadgyakorlatot. Véleménye szerint a városok repülőtámadás elleni védelme lehetetlen. A sweizi Gertrud Woker a háborús kémia új találmányait sorolja föl. Megemlit egy gyújtóbombát, amely robbanásakor kétezer fok hőséget fejleszt. Körzetében minden megful és elolvad. Lord Haisbury az új difenylynarzen „előnyeiről“ értekezik. Ebből a gázból 40 bomba elegendő London teljes elpusztítására. Ezt a műveletet 40—50 repülőgép játszva végre hajtja. Rendszerint azt mondják, hogy a haditechnika fejlődésére s a gázháború szörnyűségeire vonatkozó híradások hazaárulók és mániákus pacifisták kitalálásai s nagyon sokszor tagadásba veszik ezeknek a pusztító szereknek és eszközöknek a létezését, sőt létezettségét. Mitchell tábornok, az amerikai légihaderők főparancsnoka egyik chikágói folyóiratban (Popular Aviation) megállapítja, hogy a repülés terén mi minden valósult meg — gyakorlatilag. Mitchell fantasztikus méretű bombákkal történt gyakorlatokról számol be s megemlit egy olyan tengeralatti torpedót, amely öntevékenyen találja meg a célját. Eric S. Milton amerikai mérnök összeállította a haditechnika új találmányainak a listáját. Ezen a listán szerepel: ágyú, amely 400 km. távolságra lö; gránát, amelynek a súlya két tonna; van láthatatlan robbanás; zajtalan, óránként 500 km-rel haladó repülőgép; gáz-

és lángszóró-szerkezettel felszerelt uszó és elmerülő tank; szöveten átható méreggáz; percenként 70 srappelt kitüzelő elhárítóágyú stb., stb. Amint látható a tudás és a haladás munkája nem állt meg; csak épp nem a tudás és a haladás, hanem a rombolás és a visszafejlődés irányában dolgozik.

(Brünn)

Balázs Miklós

JAKOB WASSERMANN ÉS A LÉLEKTANI REGÉNY. Jakob Wassermann német író nem emigrációban, hanem egy csöndes Steyerországi faluban halt meg, ahol évtizedek óta lakott. Könyveit különben elégették Németországban, valószínűleg azért is, mert nem követte Arnoldt Bronnen példáját, aki, amikor szorongatták zsidó származása miatt, odanyilatkozott, hogy árja eredetű édesanyjának kereszténnyel történt ballépéséből származik. Nem követte Gerhardt Hauptmann példáját sem, aki sietett ünnepi játékkal kedveskedni Németország új urainak. Ez azonban nem jelenti azt, hogy Jakob Wassermann szakított volna régebbi írói gyakorlatával és világnézetével, amely korántsem volt polgári- vagy tőke-ellenes. Wassermann a lélektani regény egyik legjellemzőbb képviselőjének tekinthető. A lélektani regény, ha legkorábbi és legjelentékenyebb képviselőire (Flaubert, Jacobsen) gondolunk egyáltalán nem védőirata, hanem meglehetősen éles ellenzéke a kapitalizmus „rossz” és „lélekörló” világának. A további fejlődés folyamán azonban, különösen az imperialista szakaszban, a tőkés világ ellenmondásainak a növekedésével ez az ellenzékiség mindinkább vesztett régebbi elfogulatlanságából. Az erre a vonalra tartozó gondolkodók és írók látják ugyan a nagy polgári közművelődés külső jelenségeit, a tőkésrendszerű áruvilág bálvány (fetis) jellegének kábulatában azonban nem ismerik fel a jelenségek igazi társadalmi gyökereit, hanem azok eredetét tévesen a modern technikában, az évről-évre hatalmasabban előnyomuló mechanizálódásban észlelik: s a gazdaság és technika gépies világával szemben a kiutat a lélekre való eszmélésben keresik, amely szerintük minden dolog kezdete, vége, eredete és célja. Ez a fejlődés tükröződik vissza irodalmilag a pszichologizmus alkotó módszerében. Ennek a pszichologizmusnak a határai közül Jakob Wassermann se tudott kivergődni. Ezt az alapvető fogyatékoságát még pozitív tulajdonságai sem teszik jóvá, bámulatraméltó mesélő készsége, természetes, minden összetettséget kerülő stílusa, jellemábrázoló képessége, realizmusra való törekvése (legalább is a részletek és külsőjelenségek visszaadásában,) mindezek nem fátyolozzák előbb említett hibáját. Érthető ezek után, hogy Wassermann lélektani beállítottsága következtében a fasizmussal szemben, ami úgy politikailag mint ideológiailag a monopolkapitalizmus terméke, csak nagyon feltételes ellenzékiséget vállalt. Antifasiszta magatartásának korlátozottsága világosan kiderül abban a tanulmányában, amit múltév szeptemberében a Die Sammlung című folyóirat első számában írói gyakorlatáról közzé tett. (Meine Landschaft, äusserere und innere.) Ebben a tanulmányában az az egész irracionalizmus és miszticizmus, amelyben Wassermann régóta élt, bámulatraméltó világossággal jelentkezik. Viszont közben az irracionalizmus gondolati területeit a Harmadik Birodalom misztikája már teljesen magáévá tette! Így Wassermann akartlanul is veszélyesen közel került a fasiszta ideológiához, amikor a költők „előd- és vérelményéről” ir Álmok és víziók című írásában, ahol a népek és egyének természetét, sőt egész cselekvését közvetlenül a természet, a föld, az otthon és a táj befolyásaira vezeti vissza, s amikor „minden erkölcsi szabályt,